

شناسایی ویژگی‌های روانشناختی در انتخاب مشاوران مدرسه: یک مطالعه کیفی

داریوش عظیمی: دانشجوی دکتری مشاوره، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران
حسین قمری گیوی: استاد، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران (* نویسنده مسئول) h_ghamari@uma.ac.ir
علی رضایی شریف: دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران
علی شیخ‌الاسلامی: استاد، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

چکیده

کلیدواژه‌ها

روانشناختی، مشاور، مدرسه، تحلیل مضمون

زمینه و هدف: امروزه این انتظار از مشاوران مدرسه وجود دارد که ابزار تحول در مدارس بوده و به بهبود و ارتقاء رشد تحصیلی، فردی/ اجتماعی و شغلی دانش‌آموزان کمک کنند. لذا پژوهش حاضر با هدف شناسایی ویژگی‌های روانشناختی در انتخاب مشاوران مدرسه انجام گرفت.

روش کار: مطالعه حاضر از نوع کیفی و به روش تحلیل مضمون انجام گرفت. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه اساتید و متخصصین حوزه مشاوره مدرسه در سطح کشور در سال ۱۴۰۱ بودند که از بین آنها تعداد ۱۱ متخصص و استاد مشاوره مدرسه به شیوه نمونه‌گیری گلوله‌برفی انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شده و داده‌ها تا رسیدن به اشباع نظری گردآوری و پس از پیاده‌سازی متن مصاحبه‌ها، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. به دلیل بعد مسافت و محدودیت‌های ناشی از همه‌گیری کرونا، مصاحبه‌ها به صورت غیرحضوری و در بستر فضای مجازی صورت گرفت.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش حاضر را می‌توان در چهار دسته بیان کرد: دسته اول ویژگی‌های شناختی شامل برخورداری از قدرت تحلیل، خلاقیت و نوآوری، بلوغ عقلی، سلامت روان، بهره‌مندی از هوش بالا و خودکارآمدی بالا؛ دسته دوم ویژگی‌های عاطفی شامل بلوغ عاطفی، مهارت‌های ارتباطی و تعهد و دلبستگی حرفه‌ای؛ دسته سوم ویژگی‌های شخصیتی شامل منظم بودن، بردباری، شجاعت و کرامت؛ و دسته چهارم ویژگی‌های اخلاقی شامل صلاحیت علمی، اخلاقی و شغلی.

نتیجه‌گیری: به طور کلی می‌توان نتیجه‌گیری کرد که در راستای ارتقای شایستگی‌های مشاوران مدرسه، توجه به نقش عوامل روانشناختی در انتخاب مشاوران مدرسه که بر کارآمدی خدمات مشاوره‌ای در مدارس تأثیر مثبت دارد، حائز اهمیت می‌باشد.

تعارض منافع: گزارش نشده است.
منبع حمایت‌کننده: حامی مالی ندارد.

شیوه استناد به این مقاله:

Azimi D, Ghamari Givi H, Rezaeisharif A, Sheykhosslami A. Presenting a Pattern for Specifying Psychological Characteristics in Choosing of School Counselors: A Qualitative Study. Razi J Med Sci. 2023(21 Oct);30:115.

*انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با **CC BY-NC-SA 4.0** صورت گرفته است.

Presenting a Pattern for Specifying Psychological Characteristics in Choosing of School Counselors: A Qualitative Study

Dariush Azimi: PhD Student in Counseling, Department of Counseling, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

Hossein Ghamari Givi: Professor of Counseling, Department of Counseling, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran (* Corresponding Author) h_ghamari@uma.ac.ir

Ali Rezaeisharif: Associate Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

Ali Sheykholeslami: Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

Abstract

Background & Aims: School counselors are responsible for addressing the academic, personal/social, and career development needs of students through the design, implementation, evaluation, and enhancement of a comprehensive school counseling program, which results in the improvement and promotion of student success (2). Based on this, the role of school counselors in the development of students is not hidden from any expert and everyone agrees on the irreplaceable effect of school counselors. In order for such counselors to be at the disposal of the country's educational system, the process of recruiting, training and employing school counselors should be systematic and based on specific goals and recognizing the characteristics of an efficient school counselor. Some studies show that there is a significant relationship between the psychological health of counselors and their professional efficiency (6-8). Identifying and introducing psychological characteristics in the selection of school counselors in different societies, apart from the commonalities it has, also has distinct aspects, and it is impossible to define and specify a series of general and absolute characteristics for the selection of school counselors in all societies in the same way. On the other hand, today we are witnessing that various people are employed in the school counseling profession without paying attention to their competence and competence or making a serious effort to improve their efficiency and capability. For this reason, by identifying and introducing psychological characteristics in the selection of school counselors and using such findings to revise the recruitment, training and employment of school counselors, it may be possible to provide conditions that improve the efficiency of school counselors and make fundamental changes in the provision of high-quality counseling services. Let's see the school in providing counseling services in schools. Therefore, the current research seeks to answer the question, what are the psychological characteristics of school counselors?

Methods: The present study was conducted qualitatively using thematic analysis method. The statistical population of the research included all professors and experts in the field of school counseling in the country in 1401, from which 11 experts and professors of school counseling were selected by snowball sampling. In this way, the first specialist and counseling professor who was interviewed was asked to introduce another specialist and counseling professor whom they know and who they think can help the researcher. A semi-structured interview was used to collect data, and the data were collected until theoretical saturation was reached, and after the implementation of the text of the interviews, they were analyzed. Due to the distance dimension and the restrictions caused by the Corona epidemic, the interviews were conducted in person and in virtual space. The criteria for entering the research included having several publications and researches in the field of school counseling, a field of study related to the school counseling profession (counseling, psychology and educational sciences) and willingness to participate in research. In order to check the content validity of the interview tool, first the initial version of the interview was sent to the supervisors and advisors, then the

Keywords

Psychological,
Counselor,
School,
Thematic Analysis

Received: 03/07/2023

Published: 21/10/2023

necessary and suggested amendments were applied and finally approved. To calculate the reliability, the reproducibility index was applied according to the method of Huberman and et al. (1994), which are: 1) reliability, 2) transferability, 3) verifiability and 4) reliability (12).

Results: The number of participants in the present study was 18, of which %36.40 were women and %60.60 were men. The last degree of all the participants was a Ph.D., among whom one was a professor, 5 were associate professors, and 5 were assistant professors. The average age of the participants was 45 years. The findings of the current research can be expressed in four categories; The first category of cognitive characteristics includes having the power of analysis, creativity and innovation, intellectual maturity, mental health, benefiting from high intelligence and high self-efficacy. In explaining this finding, it can be said that schools today need creative and innovative counselors, counselors who make thought and wisdom the ruler of their actions and thoughts, and encourage students to use reason and wisdom to solve their problems and problems. The second category of emotional characteristics includes emotional maturity, communication skills, and professional commitment and attachment. The meaning of emotional characteristics is the set of interests and tendencies of the school counselor towards issues and topics related to school counseling. Emotional maturity as a psychological characteristic indicates intrapsychic and interpersonal characteristics. Emotional characteristics in the intrapsychic dimension refer to the ability to balance thoughts and emotions, while emotional characteristics in the interpersonal dimension are the ability to experience intimacy without jeopardizing the client's sense of independence. The third category of personality characteristics includes regularity, tolerance, courage and dignity. Personality can be defined as certain patterns of thinking, emotion and behavior that define a person's personal style in interaction with his social and material environment. The personality characteristics of a consultant are so important that people who do not have such characteristics, even with sufficient education and experience, should not be allowed to do professional work. It seems that personality traits cannot be achieved through education and training, and if the applicants for the counseling profession do not have these characteristics at the beginning of specialized training, they will not be able to be useful and effective counselors for clients, even if the training program is at a high level; Because training only strengthens the personality traits of people who are ready and interested in the job. And the fourth category of ethical characteristics including scientific, moral and occupational competence. In effective communication with their clients, counselors mainly deal with their beliefs, values and ideals and sometimes their secrets. Most of the time, the clients try to honestly and sincerely tell all the secrets of their lives in the counseling session with the trust they have towards the commitment and expertise of the counselor and hoping to receive effective help from him. It is obvious that all professional honor, human authenticity, moral strictness and professional commitment of consultants depends on their performance towards the clients and compliance with honesty, friendship, self-restraint and confidentiality, and in a word, legal obligations and professional ethics.

Conclusion: In general, it can be concluded that in order to improve the competencies of school counselors, it is important to pay attention to the role of psychological factors in the selection of school counselors, which has a positive effect on the efficiency of counseling services in schools.

Conflicts of interest: None

Funding: None

Cite this article as:

Azimi D, Ghamari Givi H, Rezaeisharif A, Sheykhosslami A. Presenting a Pattern for Specifying Psychological Characteristics in Choosing of School Counselors: A Qualitative Study. Razi J Med Sci. 2023(21 Oct);30.115.

***This work is published under CC BY-NC-SA 4.0 licence.**

مقدمه

خدمات مشاوره در راستای پیچیدگی‌های زندگی امروزی و تخصصی شدن بسیاری از کارها، جایگاه ویژه‌ای دارد. امروزه خدمات مشاوره در زمینه‌های بسیاری ارائه می‌شود که گستره آن از مسائل ازدواج، خانواده، اعتیاد، تحصیلی، شغلی و بهزیستی روانشناختی تا سلامت و سایر موارد را شامل می‌شود. یکی از زمینه‌های مهم و پرکاربرد مشاوره، در مدارس و مسائل آموزشی است که وظیفه راهنمایی و هدایت دانش‌آموزان را بر عهده دارند (۱). مشاوران مدرسه مسئولیت پرداختن و رسیدگی به نیازهای رشد تحصیلی، فردی/اجتماعی و شغلی دانش‌آموزان از طریق طراحی، اجرا، ارزیابی و تقویت برنامه جامع مشاوره مدرسه را بر عهده دارند که نتیجه آن، بهبود و ارتقاء موفقیت دانش‌آموزان است (۲). بر این اساس نقش مشاوران مدرسه در رشد دانش‌آموزان بر هیچ صاحب نظری پوشیده نیست و همگی بر تاثیر بی‌بدیل مشاوران مدرسه اتفاق نظر دارند. بالاکریشنان (Balakrishnan) و همکاران (۲۰۱۰) معتقدند منابع انسانی به ویژه مشاوران مدرسه، در فرایند تعلیم و تربیت یکی از ارکان اصلی و عوامل بنیادین محسوب می‌شوند و دستیابی به اهداف نظام تعلیم و تربیت بدون وجود مشاورانی برخوردار از توانمندی‌ها و شایستگی‌های حرفه‌ای میسر نمی‌شود (۳). برای آنکه چنین مشاورانی در اختیار نظام آموزشی کشور باشند، باید فرایند جذب، تربیت و به‌کارگیری مشاوران مدرسه نظام‌مند و مبتنی بر اهداف معین و شناخت ویژگی‌های یک مشاور کارآمد مدرسه باشد. دوکانه‌ای فرد و همکاران (۲۰۰۸) برخورداری از هوش و درک بالا را از خصوصیات یک مشاور کارآمد مدرسه می‌دانند که می‌تواند به مشاوران در درک رفتارهای مراجعان کمک کند (۴). حرفه مشاوره مدرسه شاید در ظاهر به عنوان یکی از ارکان معمولی مدرسه و نظام آموزشی شناخته شود، اما به دلیل تاثیری که می‌تواند بر مسیر تحصیلی-شغلی و همچنین سلامت روان دانش‌آموزان داشته باشد در حقیقت یکی از مهم‌ترین و موثرترین حرفه‌ها شناخته می‌شود. اگر باور عمومی بر این باشد که بهترین‌ها، بهترین‌ها را هدایت و راهنمایی می‌کنند باید تلاش نمود تا مشاورانی مستعد با ویژگی‌های روانشناختی ممتاز و انگیزه بالا جذب

مدارس شوند (۵). در سایه این ویژگی‌های مشاوران مدرسه است که سلامت روان دانش‌آموزان به عنوان پدران، مادران، همسران و کارکنان آینده جامعه بهبود و ارتقا خواهد یافت. لذا یکی از حوزه‌هایی که بررسی انتخاب مشاور مدرسه را ضروری می‌نماید، بررسی ویژگی‌های روانشناختی مشاور مدرسه است. برخی از پژوهش‌ها نشان می‌دهند بین سلامت روانشناختی مشاوران با کارآمدی حرفه‌ای آنان ارتباط معنادار وجود دارد (۶-۸). کیانی و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهش خود تاکید کردند که مشاوران موفق از ثبات هیجانی برخوردار بوده و احساس مسئولیت‌پذیری بالایی دارند (۹). احمدی و همکاران (۲۰۱۵) نیز رابطه بین عملکرد مشاوران و روانشناسان و برخورداری از ویژگی‌های روانشناختی همچون امیدواری، خلاقیت و نوآوری و برخورداری از قدرت تحلیل را مثبت و معنادار می‌دانند (۱۰). اکبری و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهش خود، برخورداری از صلاحیت‌های شخصیتی و روانشناختی را به عنوان جزئی از صلاحیت‌های حرفه‌ای مشاوران معرفی می‌کنند (۱۱).

شناسایی و معرفی ویژگی‌های روانشناختی در انتخاب مشاوران مدرسه در جوامع مختلف جدا از مشترکاتی که دارد، از وجوه متمایزی نیز برخوردار است و به هیچ وجه نمی‌توان یک سری ویژگی‌های کلی و مطلق را برای انتخاب مشاوران مدرسه در تمام جوامع به طور یکسان تعریف و مشخص کرد. در واقع هر جامعه‌ای بر مبنای فرهنگ خود می‌بایست ویژگی‌های روانشناختی در انتخاب مشاوران مدرسه خود را شناسایی و تعریف کند. از سوی دیگر، امروزه شاهد این موضوع هستیم که افراد مختلفی در حرفه مشاوره مدرسه به کار گرفته می‌شوند بدون این که به صلاحیت و شایستگی آنها توجه شود یا تلاش جدی در جهت ارتقای کارآمدی و توانمندی آنها صورت بگیرد. بنابراین جذب و به‌کارگیری هر فردی به عنوان مشاور مدرسه یا تدوین هر گونه الگویی با هدف بهبود ویژگی‌های مشاوران مدرسه باید مبتنی بر ویژگی‌های معتبر و استاندارد روانشناختی مشخص شده از سوی متخصصین امر باشد. به همین جهت با شناسایی و معرفی ویژگی‌های روانشناختی در انتخاب مشاوران مدرسه و استفاده از این گونه یافته‌ها در جهت تجدید نظر در جذب، آموزش و به‌کارگیری مشاوران

که به دلیل شیوع ویروس کرونا و عدم دسترسی حضوری به شرکت‌کنندگان، مصاحبه‌ها در بستر فضای مجازی انجام گرفت. مصاحبه‌های انجام شده با کسب اجازه از شرکت‌کنندگان ضبط و هم‌زمان از نکات مهم مصاحبه یادداشت‌برداری شد. تمام مصاحبه‌ها به صورت کلمه به کلمه روی کاغذ ثبت و چندین بار مرور گردید و زیر اطلاعات با معنا و مرتبط با اهداف پژوهش خط کشیده شد. به این صورت عبارات مهم مشخص شده و معانی آنها درک و استخراج و ثبت شد. ملاک‌های ورود به پژوهش شامل داشتن تألیفات و پژوهش‌های متعدد در حوزه مشاوره مدرسه، رشته تحصیلی مرتبط با حرفه مشاوره مدرسه (مشاوره، روانشناسی و علوم تربیتی) و تمایل به مشارکت در پژوهش بودند. در راستای بررسی روایی محتوایی ابزار مصاحبه، ابتدا نسخه اولیه مصاحبه برای اساتید راهنما و مشاوران سال و سپس اصلاحات لازم و پیشنهادی اعمال شد و در نهایت مورد تأیید قرار گرفت. برای محاسبه پایایی شاخص تکرارپذیری به روش هابرم (Huberman) و همکاران (۱۹۹۴) اعمال شد که عبارتند از: (۱) اعتبارپذیری، (۲) انتقال‌پذیری، (۳) تأییدپذیری و (۴) اطمینان‌پذیری (۱۲). به منظور بررسی معیار اعتبارپذیری نسخه‌های اولیه متن مصاحبه‌ها مجدداً به افراد شرکت‌کننده داده شد تا صحت اطلاعات نگارش شده توسط محقق را بررسی کنند و هر گونه سوء تعبیر، از قلم افتادگی، حذف، اضافه یا اصلاح را انجام دهند و سپس بر اساس نسخه‌های ثانویه، فرآیند تحلیل داده‌ها آغاز و متن مصاحبه‌ها چندین بار مرور شده و واحدهای معنی از آنها استخراج شد. پس از مشخص شدن واحدهای معنایی اولیه از مصاحبه‌ها و متون، واحدهای معنایی فشرده شکل می‌گرفت و کدها استخراج شد. پس از آن واحدهای تحلیل چند بار مرور و بر اساس شباهت‌های مفهومی و معنایی، کدگذاری و مقوله‌بندی انجام شد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از انجام مصاحبه از روش تحلیل مضمون نسخه دیپوی (Depoy) و همکاران (۲۰۰۵) که در پدیدارشناسی مرسوم است استفاده شد. این روش شامل دو مرحله است: مرحله اول دارای چهار مرحله زیر است که می‌تواند به‌طور

مدرسه شاید بتوان شرایطی را مهیا نمود که کارآمدی مشاوران مدرسه بهبود یافته و تحولات اساسی در ارائه باکیفیت خدمات مشاوره مدرسه در نظام آموزشی کشور را شاهد باشیم. به علاوه با انجام چنین پژوهش‌هایی، مدیران و مسئولین امر از یک منشور راهنما برخوردار خواهند شد که این امر می‌تواند آنان را در حل منطقی مشکلات حوزه مدیریت‌شان یاری نماید. با بررسی پیشینه‌های پژوهشی مشخص شد که در داخل ایران بیشتر کارهایی که در این زمینه انجام شده درباره معلمان و مدیران بوده و شناسایی یا معرفی ویژگی‌های روانشناختی انتخاب مشاوران مدرسه مقوله‌ای است که چه در پژوهش‌ها و چه در عمل کمتر به آن توجه شده است. از این رو پژوهش حاضر به دنبال آن است تا با شناسایی ویژگی‌های روانشناختی در جذب مشاوران مدرسه، زمینه به کارگیری نیروهای مستعد و توانمند را در آموزش و پرورش هموار نماید. بنابراین پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سوال است که ویژگی‌های روانشناختی مشاوران مدرسه کدام است؟

روش کار

پژوهش حاضر از نوع کیفی و به روش نظریه تحلیل مضمون اجرا شد. جامعه آماری آن کلیه اساتید و متخصصان حوزه مشاوره مدرسه در سطح کشور بودند که آثار پژوهشی قابل توجهی در حوزه مشاوره مدرسه در مجله‌های معتبر داخلی و خارجی به چاپ رسانده بودند که از بین آنها تعداد ۱۱ استاد و متخصص مشاوره مدرسه با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی انتخاب شدند. به این صورت که از اولین متخصص و استاد مشاوره‌ای که مورد مصاحبه قرار گرفت خواسته شد تا متخصص و استاد مشاوره دیگری را که می‌شناسند و احتمال می‌دهند ایشان می‌توانند به پژوهشگر کمک کنند، معرفی کنند. در پژوهش‌های کیفی، اشباع داده‌ها ارتباط نزدیکی با حجم و تعداد شرکت‌کننده دارد. بر این اساس، در پژوهش حاضر پس از مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۱۱ نفر از اساتید و متخصصین حرفه مشاوره مدرسه داده‌ها به اشباع رسید. مدت زمان مصاحبه برای هر شرکت‌کننده بین ۶۰ تا ۹۰ دقیقه بود

ضمن این که پژوهش حاضر با کد IR.UMA.REC.1400.002 در کمیته اخلاق دانشگاه محقق اردبیلی به تصویب رسیده است.

یافته‌ها

تعداد افراد شرکت‌کننده در پژوهش حاضر ۱۸ نفر بودند که اطلاعات جمعیت‌شناختی آنان در جدول ۱ آمده است.

بر اساس نتایج حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها، ویژگی‌های روانشناختی مشاوران مدرسه در چهار زمینه شناختی، عاطفی، شخصیتی و اخلاقی مورد بررسی قرار گرفت که در ذیل جداگانه به توصیف هر یک پرداخته می‌شود:

الف) یافته‌های مربوط به ویژگی‌های شناختی: در پاسخ به پرسش نخست، ویژگی‌های شناختی در گزینش مشاوران مدرسه، می‌توان گفت که شش مقوله و محور اصلی به این ویژگی‌ها اختصاص یافته است که در جدول ۲ تا ۵ قابل مشاهده است. سپس روایت‌های مربوط به هر مقوله به عنوان شاهد نیز ارائه شده است.

۱. برخورداری از قدرت تحلیل: تمام مصاحبه‌شوندگان در پژوهش حاضر اعتقاد داشتند که مشاوران مدرسه به واسطه ماهیت و محیط حرفه‌شان باید از قدرت تحلیل مناسبی برخوردار باشند. به عنوان مثال، مصاحبه‌شونده شماره دو بر ضرورت توجه مشاور به رفتار غیرکلامی در کنار رفتار کلامی مراجعان در جلسه مشاوره تأکید

همزمان صورت گیرد: درگیری در تفکر قیاسی و استقرایی به طور همزمان، ساخت و تدوین مقوله‌ها (در ابتدا مفاهیم اولیه و سپس مقوله‌های اساسی یعنی کدبندی متمرکز شکل می‌گیرد)، گروه‌بندی مقوله‌ها در سطح بالاتر و کشف معنایی و تم‌های زیرین و مرحله دوم تحلیل مضمون به آماده کردن گزارش تحقیق اختصاص دارد (۱۳). به منظور تحلیل داده‌ها، متون نوشتاری و محتوای مصاحبه‌ها مورد تبادل نظر و تحلیل قرار گرفت تا ضمن رسیدن به یک درک مشترک، مضامین اصلی استخراج شوند. بعد از استخراج مضامین، تیم پژوهش، مفاهیم استخراج شده را مجدداً به دقت مطالعه کرده و ضمن روشن سازی و طبقه‌بندی داده‌ها، یک تحلیل کلی و ترکیبی از هر متن یا مصاحبه به عمل آورد. متون مصاحبه‌ها به منظور شناسایی، تعیین و توصیف معانی مشترک و عملکردها مقایسه شدند. به منظور تبیین، روشن سازی و طبقه‌بندی و رفع هر گونه تناقضات موجود، نسخه پیش‌نویس مضامین جهت اعتباربخشی و نگارش نسخه نهایی به اعضای تیم پژوهشی و افراد صاحب نظر در زمینه پژوهش‌های پدیدار شناختی ارائه شد. در بخش کیفی از به‌کارگیری طبقات از پیش تعیین شده اجتناب شد تا طبقات از درون داده‌ها استخراج شوند.

تمامی شرکت‌کنندگان برای شرکت در پژوهش رضایت شفاهی و کتبی خود را اعلام و اطمینان لازم درباره محرمانگی مشخصات و اطلاعات به آنها داده شد.

جدول ۱- ویژگی‌های جمعیت‌شناختی افراد شرکت‌کننده در پژوهش

ردیف	پست سازمانی	جنسیت	سن	رتبه علمی	تحصیلات
۱	هیئت علمی دانشگاه	زن	۵۳	دانشیار	دکتری تخصصی
۲	هیئت علمی دانشگاه	زن	۴۵	استادیار	دکتری تخصصی
۳	هیئت علمی دانشگاه	زن	۵۱	دانشیار	دکتری تخصصی
۴	هیئت علمی دانشگاه	زن	۴۳	استادیار	دکتری تخصصی
۵	هیئت علمی دانشگاه	مرد	۵۵	دانشیار	دکتری تخصصی
۶	هیئت علمی دانشگاه	مرد	۴۵	دانشیار	دکتری تخصصی
۷	هیئت علمی دانشگاه	مرد	۳۹	استادیار	دکتری تخصصی
۸	هیئت علمی دانشگاه	مرد	۴۰	استادیار	دکتری تخصصی
۹	هیئت علمی دانشگاه	مرد	۵۸	استاد	دکتری تخصصی
۱۰	هیئت علمی دانشگاه	مرد	۵۳	استادیار	دکتری تخصصی
۱۱	هیئت علمی دانشگاه	مرد	۵۹	دانشیار	دکتری تخصصی

جدول ۲- مقوله‌های مربوط به ویژگی‌های روانشناختی در انتخاب مشاوران مدرسه

طبقه اصلی	ردیف	مقوله‌ها	کدهای اولیه	فراوانی
ویژگی‌های شناختی	۱	برخورداری از قدرت تحلیل	توجه و تمرکز بر اظهارات کلام و غیرکلامی مراجع، کنش فکورانه با محیط مشاوره، شناخت، تشخیص و درک احساسات مراجع	۱۱
	۲	خلاقیت و نوآوری	کاربرد خلاقانه فنون، کاربرست تکنولوژی در مشاوره، موقعیت‌شناسی و تصمیم‌سازی، عملکرد حرفه‌ای، رها بودن از قالب‌های محدودکننده، ابتکار در اندیشه، خلاقیت فنی و نظری، خلق فرصت‌های متنوع مشاوره‌ای	۱۱
	۳	بلوغ عقلی	عدم توجه صرف بر هیجان و عواطف، نگرش مثبت نسبت به انتقاد، توجه به تمام ابعاد رشدی، درک موقعیت‌های مشاوره‌ای، توانایی انتقال آگاهی و بینش، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی، تعمق و خودارزیابی، قدرت پیش‌بینی	۱۰
	۴	سلامت روان	ثبات شناخت و افکار، توجه به بهداشت روان، عدم ابتلا به اختلال روانی، خودکاوی، کرامت و اعتماد به نفس، پویایی و انعطاف‌پذیری	۹
	۵	بهره‌مندی از هوش بالا	باهوش و کنجکاو بودن، درک مشاوره چندفرهنگی، توانایی سازگاری، مشاوره هدفمند، توانایی تبیین مسئله، رهبری و مدیریت جلسه مشاوره، تدبیر و درایت بالا، قابلیت درک و فهم سریع	۸
	۶	خودکارآمدی بالا	خودآگاهی، احساس ارزش‌مندی، اعتماد به نفس بالا، پذیرش خود، عدم خودشیفتگی، خودباوری، احساس کفایت، عزت‌نفس، خودمختاری	۸

داشت.

۲. خلاقیت و نوآوری: در این بخش نیز تمامی صاحب‌ه شونده‌گان برخوردار از خلاقیت و نوآوری را به عنوان یکی از ویژگی‌های شناختی مشاوران مدرسه مورد توجه و تاکید قرار دادند. به عنوان مثال، از نظر مصاحبه‌شونده شماره هفت، مشاور مدرسه باید با رهاسازی خود از کلیشه‌های سازمانی و محیطی از خلاقیت و ابتکار عمل به ویژه در کاربرد فنون مشاوره‌ای برخوردار باشد.

۳. بلوغ عقلی: یکی دیگر از ویژگی‌های شناختی مشاوران مدرسه که از سوی ۱۰ نفر از مشارکت‌کنندگان در پژوهش مورد تاکید قرار داشت، بلوغ عقلی بود که به رشد شناختی استاندارد متناسب با دوره رشد جسمی و عاطفی اشاره دارد. به عنوان مثال، از دید مصاحبه‌شونده شماره یک مشاوره که در جلسه مشاوره تنها به عواطف و احساسات توجه می‌کند از کارایی لازم برخوردار نخواهد بود.

۴. سلامت روان: این ویژگی نیز از سوی ۹ نفر از مصاحبه‌شونده‌گان مورد تاکید قرار داشت. به عنوان مثال، براساس اظهارات مصاحبه‌شونده شماره یازده،

فردی که به عنوان مشاور مدرسه می‌خواهد به ارتقای سلامت روان دانش‌آموزان کمک کند، خودش باید در درجه اول از سلامت روانی برخوردار باشد و همواره در جهت بهبود آن تلاش کند.

۵. بهره‌مندی از هوش بالا: این ویژگی که توسط ۸ نفر از مصاحبه‌شونده‌گان مورد توجه و تاکید قرار داشت نیز به عنوان یکی از ویژگی‌های شناختی مشاوران مدرسه معرفی شد. به عنوان مثال، از نظر مصاحبه‌شونده شماره سه مشاور مدرسه باید اهل تدبیر بوده و از توانایی بالایی در تبیین مسائل و مشکلات مراجعان برخوردار باشد.

۶. خودکارآمدی بالا: این ویژگی شناختی که از سوی ۸ نفر از مصاحبه‌شونده‌گان مورد تاکید بود، به اعتقاد یا باور فرد نسبت به توانایی‌هایش در جهت موفقیت در یک وضعیت خاص اشاره دارد. به عنوان مثال، مصاحبه‌شونده شماره هشت اعتقاد داشت مشاوره که نسبت به توانایی‌های خود باور نداشته باشد نمی‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا نسبت به توانایی‌هایشان ایمان داشته باشند.

ب) یافته‌های مربوط به ویژگی‌های عاطفی: پس از تجزیه و تحلیل متن مصاحبه‌ها، تعداد ۶۵ گزاره (کد)

که خود استرس و اضطراب دارد به صورت غیرمستقیم باعث ایجاد استرس در مراجع نیز می‌شود.

۲. مهارت‌های ارتباطی: تحلیل پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان نشان داد که برخورداری از مهارت‌های ارتباطی به عنوان یکی از ویژگی‌های عاطفی اولیه برای حرفه‌های یاورانه از جمله مشاوره محسوب می‌شود. بر اساس اظهارات مصاحبه‌شونده شماره شش، ارتباط قلب مشاوره و گوش دادن قلب ارتباط است؛ بنابراین کسی که می‌خواهد حرفه مشاوره را انتخاب کند باید گوش‌دهنده ماهری باشد.

۳. تعهد و دلبستگی حرفه‌ای: در بیان اهمیت این ویژگی، ۹ نفر از مصاحبه‌شوندگان دلبستگی و علاقه به حرفه مشاوره را به عنوان ویژگی عاطفی مشاوران مدرسه مورد تاکید قرار دادند. به عنوان مثال، از منظر مصاحبه‌شونده شماره نهم، انگیزش و اشتیاق بالا نسبت به فعالیت در حرفه مشاوره مدرسه از جمله ویژگی‌هایی

استخراج شد. پس از انجام تحلیل محتوا بر روی گزاره‌های به دست آمده، در مرحله دوم ۵۱ و در مرحله سوم ۳۳ گزاره حاصل شد و بر این اساس، سه مقوله و محور اصلی به عنوان ویژگی عاطفی مشاوران مدرسه شنا سایی شد. این مقوله‌ها در جدول ۳ قابل مشاهده است.

۱. بلوغ عاطفی: بر اساس اظهارات مصاحبه‌شوندگان، بلوغ عاطفی به عنوان یکی از ویژگی‌های عاطفی از ضروریات حرفه مشاوره مدرسه می‌باشد. به این معنا که هر مشاور باید توانایی مدیریت احساسات و هیجاناتش در جلسات مشاوره‌ای را داشته باشد و بتواند بین منطق و احساسات خود تعادل ایجاد کند تا بهترین واکنش را در شرایط مختلف از خود نشان دهد. به عنوان مثال، مصاحبه‌شونده شماره ده اظهار داشت که در بیشتر موقعیت‌های مشاوره‌ای، آرامش و خونسردی شخص مشاور می‌تواند برای مراجع کمک‌کننده باشد. مشاور

جدول ۳- مقوله‌های مربوط به ویژگی‌های عاطفی در انتخاب مشاوران مدرسه

طبقه اصلی	ردیف	مقوله‌ها	کدهای اولیه	فراوانی
ویژگی‌های عاطفی	۱	بلوغ عاطفی	عظوفت و مهربانی، مدیریت هیجان، خوش خلقی و خوش رویی، ثبات عاطفی، همدلی، مغرور نبودن، تمایز یافتگی، دوستی و رفاقت، شناخت عواطف مثبت و منفی، تحمل هیجانی بالا، خودآگاهی هیجانی، هوش هیجانی بالا، شوخ طبعی، تشویق و ترغیب	۱۱
	۲	مهارت‌های ارتباطی	توانایی تعامل با سایرین (والدین، معلمان و...)، گوش دادن فعال، لحن و بیان مناسب، انعکاس احساسات و عواطف، ارائه بازخورد، رابطه حسنه، اعتمادسازی، تسهیل‌گری، ارتباط چشمی، سکوت، اثرگذاری، مشارکت طلب	۱۱
	۳	تعهد و دلبستگی حرفه‌ای	انگیزش بالا، علاقه‌مندی به حرفه‌های یاورانه، اشتیاق شغلی بالا، نشاط روحی و روانی، گرایش و علاقه به تکریم دانش‌آموزان، امیدواری، عشق و علاقه به کار	۹

جدول ۴- مقوله‌های مربوط به ویژگی‌های شخصیتی در انتخاب مشاوران مدرسه

طبقه اصلی	ردیف	مقوله‌ها	کدهای اولیه	فراوانی
ویژگی‌های شخصیتی	۱	منظم بودن	برنامه‌محور بودن، خوش قولی، قانون‌محور بودن، وظیفه‌شناسی، متعهد، خودنظم‌دهی، قابلیت اتکا	۱۱
	۲	بردباری	صبور بودن، داشتن سعه صدر، شکیبایی، خویشن‌داری، باحوصله بودن، آستانه تحمل بالا	۹
	۳	شجاعت	قاطعیت، جسور بودن، روحیه ریسک‌پذیری، چالش‌پذیر، موقعیت‌شناس، عمل‌گرا، میل به پیشرفت، برخورداری از اراده و پشتکار لازم	۹
	۴	کرامت	روحیه ایثار و از خودگذشتگی، سخت‌کوش، سخاوتمند، نیک‌خواهی، بخشش، علاقه‌مند بودن به کمک‌رسانی، انصاف و عدالت، دغدغه‌مند، مهرورزی	۷

عنوان مثال، به اعتقاد مصاحبه‌شونده شماره هشت یک مشاور مدرسه باید موقعیت‌شناس بوده و بتواند در شرایط مختلف تصمیمات شجاعانه بگیرد تا این روحیه‌ی جرأت‌ورزی به مراجع نیز منتقل شود.

۴. کرامت: در ارتباط با کرامت تعداد ۷ نفر از مصاحبه‌شوندگان، ایثارگری و از خودگذشتگی مشاور مدرسه را به عنوان یکی از ویژگی‌های شخصیتی لازم جهت فعالیت در حرفه مشاور مدرسه مورد تاکید قرار دادند. مصاحبه‌شونده شماره سه اعتقاد داشت یک مشاور مدرسه در عین حال که قاطع است باید نسبت به دانش‌آموزان و یاری‌رسانی به آنها علاقه‌مند بوده و با آنها با عشق برخورد کند.

د) یافته‌های مربوط به ویژگی‌های اخلاقی: از تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه با مشارکت‌کنندگان تعداد ۸۷ گزاره (کد) استخراج گردید. با انجام تحلیل محتوا بر روی گزاره‌های به دست آمده، در مرحله دوم ۶۳ و در مرحله سوم ۵۱ گزاره حاصل شد و بر این اساس، سه مقوله و محور اصلی به عنوان ویژگی اخلاقی مشاوران مدرسه شناسایی شد. مقوله‌های مربوط به ویژگی اخلاقی در جدول ۵ ارائه شده است.

۱. صلاحیت علمی: تمامی شرکت‌کنندگان در پژوهش به اتفاق تاکید داشتند که یکی از ویژگی‌های اخلاقی برای فعالیت در حرفه مشاور این است که افراد از صلاحیت و شایستگی علمی (به عنوان یکی از ابتدایی‌ترین ویژگی‌ها) برخوردار باشند. به عنوان مثال، مصاحبه‌شونده شماره چهار اظهار داشت برخورداری از دانش تخصصی و تحصیل در رشته مشاوره مدرسه ابتدایی‌ترین شرط برای فعالیت در این حرفه است.

است که از نظر این متخصص حرفه مشاوره در جذب مشاوران مدرسه باید مورد توجه قرار بگیرد.

ج) یافته‌های مربوط به ویژگی‌های شخصیتی: پس از تجزیه و تحلیل پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان تعداد ۷۹ گزاره (کد) استخراج شد. پس از انجام تحلیل محتوا بر روی گزاره‌های به دست آمده، در مرحله دوم ۵۹ و در مرحله سوم ۴۱ گزاره حاصل شد و بر این اساس، چهار مقوله و محور اصلی به عنوان ویژگی شخصیتی مشاوران مدرسه شناسایی شد. مقوله‌های استخراج شده در جدول ۴ قابل مشاهده می‌باشد.

۱. منظم بودن: این ویژگی که مورد تاکید تمام مشارکت‌کنندگان در پژوهش قرار داشت، به نوعی مهم‌ترین ویژگی شخصیتی مشاوران مدرسه از نگاه مصاحبه‌شوندگان است. مصاحبه‌شونده شماره سه اعتقاد داشت برخورداری از روحیه قانون‌محوری و احترام به اصول شغلی می‌تواند به اثربخشی مشاور کمک کند.

۲. بردباری: از دیگر ویژگی‌های شخصیتی که مورد تاکید و توجه مصاحبه‌شوندگان قرار داشت، بردباری بود که به میزان شکیبایی فرد در مواجهه با موقعیت‌های تنش‌زا و افراد مختلف اشاره دارد. بر اساس اظهارات مصاحبه‌شونده شماره شش، کسی که می‌خواهد مشاور مدرسه باشد به دلیل ماهیت حرفه مشاوره باید در مواجهه با دانش‌آموزان، والدین، معلمان و سایر همکاران باحوصله‌تر برخورد کند.

۳. شجاعت: در این خصوص تعداد ۹ نفر از مصاحبه‌شوندگان تاکید داشتند که یک مشاور مدرسه باید از شجاعت لازم برخوردار باشد تا بتواند در موقعیت‌های مختلف مشاوره‌ای کارآمدتر عمل کند. به

جدول ۵- مقوله‌های مربوط به ویژگی‌های اخلاقی در انتخاب مشاوران مدرسه

فرآوانی	کدهای اولیه	مقوله‌ها	ردیف	طبقه اصلی
۱۱		رشته و مدرک تحصیلی مرتبط و معتبر، دانش تخصصی، روحیه پژوهشگری،	۱	ویژگی‌های اخلاقی
۱۱		آراستگی ظاهری، شایستگی‌های اعتقادی و اخلاقی، قابل اعتماد بودن (رازداری)، صداقت در گفتار و رفتار، توانایی توجه بی قید و شرط، عدم قضاوت و پیش‌داوری، متواضع بودن، احترام به حقوق دیگران، مومن و معتقد، آگاهی به اصول اخلاق حرفه‌ای، تقوا و اخلاص	۲	
۸		برخورداری از وجدان کاری، دانش شغلی، احترام به قوانین سازمانی، روحیه تعامل و همکاری با سایر کارکنان، گذراندن دوره کارورزی، هدفمندی	۳	

۲. صلاحیت اخلاقی: آنچه که به یک مشاور مدرسه اعتبار می‌بخشد، پایبندی عملی به اصول اخلاق انسانی و حرفه‌ای و توجه به این اصول در فرایند مشاوره است. بر این اساس، تمامی مصاحبه‌شوندگان این ویژگی را برای مشاوران مدرسه لازم و ضروری می‌دانستند. به عنوان نمونه، می‌توان به اظهارات مصاحبه‌شونده شماره پنجم اشاره کرد که اعتقاد داشت فردی که تصمیم دارد به عنوان مشاور خدمت کند باید فارغ از رفتارشان به تمامی انسان‌ها احترام گذاشته و آنها را پذیرا باشد.

۳. صلاحیت شغلی: این ویژگی نیز به عنوان یکی از مولفه‌های اساسی ویژگی اخلاقی مشاوران مدرسه مورد تاکید مشارکت‌کنندگان قرار داشت. به عنوان نمونه، مصاحبه‌شونده شماره یازده تأکید داشت مشاوران مدرسه به این دلیل که در یک محیط آموزشی و تربیتی تحت عنوان مدرسه فعالیت دارند، در کنار دانش تخصصی رشته مشاوره باید از صلاحیت شغلی لازم همچون سپری کردن دوره کارورزی در مدرسه برخوردار باشند.

بحث

مشاور مدرسه نقش اساسی در بهبود بهداشت روان دانش‌آموزان بر عهده دارد. مهارت‌های روانشناختی و مشاوره‌ای مشاور مدرسه، اساسی‌ترین و مهم‌ترین نقش را در عملکرد روانشناختی دانش‌آموزان و عملکرد حرفه‌ای خودشان رقم می‌زند. اگر مشاور مدرسه از ویژگی‌های روانشناختی مناسبی برخوردار باشد، می‌تواند تأثیرات عمیقی در رشد فردی، اجتماعی، روانی و تحصیلی دانش‌آموزان باقی‌گذارد. مشاور مدرسه نباید تمام توان خود را صرف مشاوره تحصیلی دانش‌آموزان نماید، بلکه باید بکوشد تا با شناخت روحیات آنان به ارتقای سلامت روان هر یک کمک کند و با ارائه راهنمایی و مشاوره لازم زمینه رشد روانشناختی آنان را فراهم سازد؛ این موضوع به ویژگی‌های روانشناختی مشاوران مدرسه بستگی دارد. پژوهش حاضر به شناسایی ویژگی‌های روانشناختی گزینش مشاوران مدرسه پرداخته است. در این راستا، چهار زمینه اصلی ویژگی‌های شناختی، عاطفی، شخصیتی و اخلاقی به

عنوان ویژگی‌های روانشناختی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. ویژگی‌های شناختی از مقوله‌های برخورداری از قدرت تحلیل، خلاقیت و نوآوری، بلوغ عقلی، سلامت روان، بهره‌مندی از هوش بالا و خودکارآمدی بالا تشکیل شده است. به عبارت دیگر، منظور از ویژگی‌های شناختی، مجموعه آگاهی‌ها، بینش‌ها و مهارت‌های ذهنی است که مشاور مدرسه را در شناخت و تحلیل مسائل و موضوعات مرتبط با مشاوره توانا می‌سازد. این یافته با نتایج پژوهش‌های باشتیمور (Baştımur) و همکاران (۲۰۲۲) (۱۴)، هلد (Heled) و دودویچ (۲۰۱۹) (۱۵)، کیانی و همکاران (۲۰۱۴) (۹)، کرمی و همکاران (۲۰۱۸) (۶)، و حق‌شناس و همکاران (۲۰۲۲) (۱۶) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که پویایی و انعطاف‌پذیری، از جمله اصول مطرح در دو سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (به عنوان یک سند بالادستی) و سند فلسفه تربیت رسمی و عمومی است (۱۷). بر این اساس، لازم است در معیارهای گزینش مشاوران مدرسه، به موضوع انعطاف‌پذیری در داوطلبان ورود به حرفه مشاوره مدرسه با توجه به دشواری‌های خاصی که حرفه مشاوره مدرسه دارد، توجه ویژه‌ای مبذول شود. امروزه مدارس به مشاوران خلاق و مبتکر نیاز دارد، مشاورانی که فکر و خرد را حاکم بر اعمال و افکار خویش قرار دهند و دانش‌آموزان را نیز برای به کارگیری عقل و خرد در جهت حل مسائل و مشکلات‌شان تشویق می‌کنند (۱۴). مشاور مدرسه به جای انتخاب یا تصمیم‌گیری باید دانش‌آموزان را به یادگیری مهارت‌های تصمیم‌گیری و انتخاب ترغیب نماید و به آنها اجازه دهد تا در مواجهه با مسائل مختلف فردی و تحصیلی از ابتکارات فردی خود استفاده کنند. مشاوره که خلاق است، بر فرایند و رشد مهارت‌های شناختی و فراشناختی بیشتر از راهنمایی صرف تأکید دارد (۴). چنین مشاوره‌ای روش‌های مشاوره فراگیرمحور (غیرمستقیم) را پیاده می‌کند و نوآوری‌های مشاوره‌ای همچون روش‌های کتاب‌درمانی، بازی‌درمانی، هنردرمانی، مشاوره مبتنی بر توانمندی‌ها و... را پیاده می‌سازد و خودش را به روش‌های سنتی محدود نمی‌کند (۱۴). همچنین یکی

اشاره می‌کند، در حالی که بلوغ عاطفی در بعد میان‌فردی عبارت است از توانایی تجربه صمیمیت بدون به مخاطره انداختن حس استقلال مراجع (۲۵). افرادی که نمی‌توانند به طور مؤثر پاسخ‌های هیجانی خود را نسبت به رویدادهای رویدادهای مختلف مدیریت کنند، دوره‌های شدیدتر و طولانی‌تر ناراحتی‌های روانی را تجربه می‌کنند. افرادی که معتقدند توانایی اندکی برای کنار آمدن با وضعیت استرس‌زا دارند یا در هنگام عصبانیت از مهارت پایینی در کنترل عصبانیت خود برخوردارند، نمی‌توانند گزینه مناسبی برای فعالیت در حرفه‌های یاورانه باشند. بر این اساس، با توجه به بافت و فضای عاطفی حاکم بر جو مشاوره که در آن مراجع احساسات و عواطف خود را با مشاور به اشتراک می‌گذارد، مشاور باید از نظر عاطفی به بلوغ و تکامل لازم رسیده باشد تا تحت تأثیر عواطف و احساسات منفی یا مثبت مراجع قرار نگیرد. به عبارتی، مشاور می‌تواند در جلسه مشاوره احساسات شخصی خود نسبت به مراجع را کنترل کند، هرگز از کارآمدی و اثربخشی لازم در کمک به مراجعان برخوردار نخواهد بود. عواطف مثبت میزانی از احساس برانگیختگی، لذت، انگیزش و علاقه‌مندی است که سطوح بالای آن با فعال بودن، سرمستی، انرژی، احساس کفایت و روابط بین فردی مؤثر توصیف می‌شود (۲۶) که این موارد از جمله شرایط زمینه‌ای برای فعالیت در حرفه مشاوره مدرسه محسوب می‌شود؛ چرا که بدون احساس علاقه‌مندی نسبت به نقش مشاوره‌ای خود و لذت ناشی از یاری‌رسانی به دانش‌آموزان نمی‌توان در این حرفه موفق عمل کرد. لذا وجود این عواطف مثبت به افزایش رضایت شغلی و در نتیجه، به سازگاری با محیط شغلی کمک می‌کند (۲۷). تعهد حرفه‌ای به میزان و ماهیت احساس تعلق مشاور نسبت به حرفه مشاوره مدرسه و همین‌طور مراجعین اشاره دارد. لذا تعهد حرفه‌ای می‌تواند با تحت تأثیر قرار دادن انگیزه و تلاش مشاور در جهت مثبت، به بهبود عملکرد او در موقعیت مشاوره‌ای کمک کند (۲۸). بر این اساس، مشاورانی که حس تعهد را در محیط‌های مشاوره‌ای تجربه می‌کنند انگیزه بیشتری دارند و بیشتر در جهت اجرای هر چه بهتر نقش‌ها و وظایف حرفه‌ای

از جنبه‌های کلیدی ابعاد کارآمدی افراد شاغل و متخصص در حرفه‌های مختلف باور و نگرش آنها نسبت به توانایی‌ها و مهارت‌های فردی و حرفه‌ای خودشان است. از این رو، باور مشاور مدرسه نسبت به قابلیت‌های خود برای ساز ما ندهی و انجام اقدامات لازم در موقعیت‌های مختلف عاملی مؤثر بر کارآمدی او خواهد بود؛ چرا که چنین باوری عامل تعیین‌کننده طرز فکر، نحوه رفتار و احساسات او در موقعیت‌های مختلف مشاوره‌ای خواهد بود.

ویژگی‌های عاطفی شامل مقوله‌های بلوغ عاطفی، مهارت‌های ارتباطی و تعهد و دلبستگی حرفه‌ای می‌باشد. منظور از ویژگی‌های عاطفی، مجموعه‌ی علایق و گرایش‌های مشاور مدرسه نسبت به مسائل و موضوعات مرتبط با مشاوره مدرسه است. این یافته با نتایج پژوهش‌های جاکوب (Jacob) و همکاران (۲۰۲۰) (۱۸)، اسمیت (Smith) و همکاران (۲۰۲۰) (۱۹)، مولن و همکاران (۲۰۱۷) (۲۰)، وجدانی‌همت (۲۰۲۲) (۲۱)، حسین‌بر و همکاران (۲۰۲۱) (۲۲)، و ابراهیمی و همکاران (۲۰۱۴) (۲۳) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته باید گفت سطح بلوغ عاطفی افراد یکی از عوامل کلیدی تأثیرگذار بر عملکرد آنان در حرفه‌های مختلف محسوب می‌شود (۲۴). برخورداری از سطوح بالای بلوغ عاطفی نزد مشاوران مدرسه با فراهم‌سازی امکان بهره‌گیری از الگوهای تعاملی مثبت به برقراری بهتر رابطه مشاوره‌ای (رابطه حسنه) کمک خواهد کرد. بلوغ عاطفی در حرفه مشاوره می‌تواند هم به عنوان یک فرآیند و هم به عنوان یک ویژگی روانشناختی تلقی شود (۹). فرآیند بلوغ عاطفی مشاور ایجاب می‌کند که او خود را از نظام رشدی خانوادگی و تجارب عاطفی شخصی که به وسیله سطوح متفاوت دلبستگی‌های عاطفی و هیجانی توصیف می‌شود، متمایز سازد (۴). پس، بلوغ عاطفی مستلزم آن است که مشاور خودش را از دلبستگی‌های مربوط به گذشته و کنونی بدون گسلس عاطفی از آنها جدا نماید. همچنین بلوغ عاطفی به عنوان یک ویژگی روانشناختی نشانگر ویژگی‌های درون‌روانی و میان‌فردی است. بلوغ عاطفی در بعد درون‌روانی به توانایی ایجاد تعادل میان افکار و عواطف

بنابراین، شخصیت فرد و انتخاب حرفه او با انتخاب شغل وابسته است و به هر میزان که بین ویژگی های شخصیتی افراد و شغل انتخابی آنها تناسب و هماهنگی وجود داشته باشد، احتمال موفقیت و رضایت شغلی در آن حرفه بیشتر است (۱۶). جلسات مشاوره‌ای زمانی از کارآمدی کافی برخوردار خواهند بود که با برنامه‌ریزی دقیق و گام به گام همراه باشند؛ لذا افرادی که از خودنظم‌دهی بالایی برخوردار بوده و در فعالیت های فردی و زندگی روزمره منظم هستند، به احتمال زیاد از نظم کافی در فعالیت های مشاوره‌ای نیز برخوردار خواهند بود و می‌توانند به مراجعان در حل مشکلاتشان و دست‌یابی به بهبودی درمانی بهتر کمک کنند. درمان به وسیله مشاوره، قالبی فرایندی دارد و هدایت آن به برنامه‌ریزی و نظم کارکردی زیادی نیاز دارد. مشاورین برای اجرای موفقیت‌آمیز فرایند ارزیابی و درمان، می‌بایست قاعده‌مند و منظم عمل کنند و بدین شکل ضمن اجتناب از سردرگمی ذهنی و آشفتگی عملکردی، دست‌یابی به نتایج مشاوره‌ای موفقیت‌آمیز را در جلسه مشاوره ممکن سازند (۶). هر اندازه افراد وظیفه‌شناس‌تر باشند، نسبت به عملکرد شغلی خود احساس مسئولیت بیشتری داشته و خود را در برابر وظایف و نقش‌های شغلی‌شان مسئول می‌دانند. در واقع فردی که دارای ویژگی قابلیت اتکا است، فردی قابل اطمینان، قانون‌مدار و منظم است که توانایی دارد از قوانین، خط‌مشی‌ها و ملاک‌های تعیین شده برای کیفیت کار تبعیت کند و از فشارهایی که از سوی همکاران و یا حتی خود فرد برای انجام کاری کیفیت و صرفاً از سر رفع تکلیف وجود دارد، مقابله کند و عملکرد خود را به سطحی عالی و در خور ستایش برساند (۷).

ویژگی‌های اخلاقی نیز که شامل مقوله‌های صلاحیت علمی، اخلاقی و شغلی است، به ارزش‌هایی که ناظر بر رفتارها و صفات ارادی انسان و تمایز آن از حیث خوبی و بدی، شایستگی و ناشایستگی و نیکویی و زشتی است، اشاره دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های رشتبری و همکاران (۲۰۱۸) (۳۳)، سپهوند و همکاران (۲۰۲۰) (۳۴)، سلطان‌زاده و همکاران (۲۰۱۴) (۳۵)، و احرام بافیان و همکاران (۲۰۱۴) (۳۶) هم‌سو می‌باشد. اریکسن

خود تلاش می‌کنند. همچنین لذت، شادی و علاقه بیشتری برای کمک به مراجعین نشان می‌دهند. بر این اساس مشاوران مدرسه با تعهد حرفه‌ای بالا به دلیل علاقه‌شان به دانش‌آموزان و دلبستگی‌شان به حرفه مشاوره مدرسه، در درجه اول از انگیزش بالایی برخوردار بوده و در درجه دوم با رویی گشاده دانش‌آموزان را می‌پذیرند و از آنها حمایت می‌کنند و نسبت به ایجاد تغییرات در ابعاد مختلف در مراجعین امیدوار هستند.

ویژگی‌های شخصیتی از مقوله‌های منظم بودن، بردباری، شجاعت و کرامت تشکیل شده است. شخصیت را می‌توان آن الگوهای معین و مشخصی از تفکر، هیجان و رفتار تعریف کرد که سبک شخصی فرد را در تعامل با محیط اجتماعی و مادی‌اش رقم می‌زنند. به عبارت دیگر، شخصیت شامل ویژگی‌های نسبتاً باثبات و پایدار است که بر نوع ارتباطات، عملکرد، گفتگو، سبک تفکر، سبک زندگی و... تأثیر می‌گذارد. این بخش از یافته پژوهش، با نتایج پژوهش‌های هینونن (Heinonen) و همکاران (۲۰۲۰) (۲۹)، ایورز (Evers) و همکاران (۲۰۲۱) (۳۰)، دو کانه‌ای‌فرد و همکاران (۲۰۰۸) (۴)، نصری و همکاران (۲۰۱۷) (۷)، و برمکی و همکاران (۲۰۲۰) (۳۲) هم‌سو و هماهنگ می‌باشد. در تبیین این یافته باید اشاره داشت که ویژگی‌های شخصیتی مشاور به اندازه‌ای مهم است که افراد در صورت دارا نبودن چنین ویژگی‌هایی، حتی با وجود تحصیلات و تجارب کافی نباید اجازه انجام کار حرفه‌ای را داشته باشند. به نظر می‌رسد ویژگی‌های شخصیتی با تعلیم و آموزش حاصل نمی‌شود و چنانچه متقاضیان فعالیت در حرفه مشاوره از این ویژگی‌ها در ابتدای آموزش‌های تخصصی برخوردار نباشند، آنان نخواهند توانست مشاوران مفید و مؤثری برای مراجعان باشند، حتی اگر برنامه آموزش در سطح عالی باشد؛ چرا که آموزش تنها ویژگی‌های شخصیتی افراد آماده و علاقه‌مند به شغل را تقویت می‌کند (۹). براساس نظریه شغلی هالند (Holland) موفقیت شغلی افراد با ویژگی‌های شخصیتی آنان رابطه مستقیم و معناداری دارد. به این معنا که افراد به شغل خاصی جذب می‌شوند که نیازهای شخصی آنان را برآورده کند و رضایت شغلی آنها را فراهم سازد؛

ویژگی‌های اخلاقی اکتسابی همچون دانش تخصصی، می‌توانند در حکم معیار ورودی برای فعالیت در حرفه مشاوره در نظر گرفته شوند و در ادامه با برگزاری دوره‌های آموزشی تخصصی نسبت به تقویت و رشد این ویژگی‌ها به ویژه ویژگی‌های اکتسابی اقدام کرد. این ضوابط اخلاقی حداقل استانداردهای رفتار مشاور را مشخص ساخته و از رفتارهای ممنوع جلوگیری می‌کند، به طوری که یک مشاور بتواند با اتخاذ تصمیمات اخلاقی برای مراجعین خود سودمند باشد.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به متنوع و گسترده بودن نمونه مورد مطالعه اشاره کرد که امکان تدوین و یکپارچه‌سازی داده‌ها در جهت ارائه مفهوم کلی را با دشواری‌هایی همراه ساخت. همچنین این مقیاس مختص شناسایی ویژگی‌های مشاوران مدرسه طراحی شده است، لذا امکان تعمیم نتایج آن برای سایر مشاوران (مشاوران خانواده و...) باید با احتیاط صورت بگیرد. محدود بودن شرکت‌کنندگان به متخصصان و اساتید مشاوره مدرسه، از دیگر محدودیت‌های پژوهش حاضر بود. لذا پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های بعدی با مشارکت مشاوران مدرسه و سایر افراد (دانش‌آموزان، معلمان، والدین و مدیران) صورت بگیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود از یافته‌های پژوهش حاضر در تدوین سیاست‌های جذب و به‌کارگیری مشاوران مدرسه به منظور ارتقای خدمات مشاوره مدرسه، استفاده شود. پیشنهاد دیگر، ضرورت انجام پژوهش‌های کمی به منظور بررسی یافته‌های پژوهش حاضر است.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر در مجموع به این نتیجه انجامید که ویژگی‌های روانشناختی مشاوران مدرسه، عامل اساسی در ارتقای بهره‌وری حرفه‌ای آنان است. بنابراین ضروری است تا اصلاح و بازنگری شیوه‌های جذب و گزینش مشاوران در مدارس متناسب با نیازهای روز جامعه، مورد توجه مسئولین امر قرار بگیرد. به عبارت دیگر، با در نظر گرفتن ویژگی‌های روانشناختی در جذب و به‌کارگیری مشاوران مدرسه، مجموعه‌ای از پیامدهای مثبت به صورت مستقیم متوجه خود مشاور مدرسه و

(Eriksen) و همکاران (۲۰۰۶) در پژوهش خود از تعهد اخلاقی به عنوان عاملی یاد می‌کنند که می‌تواند ۱۸ درصد واریانس موفقیت شغلی مشاوران را پیش‌بینی کند (۳۷). در تبیین این یافته می‌توان گفت مشاوران در ارتباط مؤثر با مراجعین خود عمدتاً با باورها، ارزش‌ها و آرمان‌ها و گاه راز و رمزهای آنان سروکار دارند. در غالب مواقع مراجعین سعی می‌کنند با اعتمادی که نسبت به تعهد و تخصص مشاور دارند و به امید دریافت کمک‌های مؤثر از او، صادقانه و صمیمانه تمام راز و رمزهای زندگی خویش را در جلسه مشاوره بازگو می‌کنند. بدیهی است که تمام شرافت شغلی، اصالت انسانی، تقید اخلاقی و تعهد حرفه‌ای مشاوران به عملکرد آنان در قبال مراجع و رعایت صداقت، دوستی، خویشتن‌داری و رازداری و در یک کلام تعهدات قانونی و اخلاق حرفه‌ای بستگی دارد (۹). منظور از اخلاق حرفه‌ای، مسئولیت اخلاقی فرد در شغل است و در وهله اول از ماهیت حرفه و شغل به دست می‌آید (۳۶). متخصصانی که خدمات مشاوره ارائه می‌دهند، باید دغدغه مشکلات اخلاقی را داشته باشند؛ زیرا مراجعان آنها اغلب نسبت به سوء استفاده بسیار آسیب‌پذیر هستند. بدیهی است که از مشاوران در حل مسائلی کمک گرفته می‌شود که همیشه پاسخ‌های صریحی ندارند. آنان برای اینکه تصمیم بگیرند که چگونه عمل کنند تا حداکثر منافع مراجعان تأمین شود، مجبور هستند با خود وارد کشمکش شوند. برای تصمیم‌گیری بهتر باید با همکاران خود مشورت کنند، از قوانینی که بر کارشان تأثیر می‌گذارند همواره آگاه بوده و در رشته و حرفه تخصصی خود به روز باشند، در جریان تحولات کاربست اخلاقی باشند، درباره تأثیر ارزش‌های خود بر کاربست خودشان فکر کنند و از پرداختن به خودکاوی استقبال کنند (۳۸). بنابراین با توجه به مطالب ارائه شده می‌توان گفت کاربرد و رعایت مسائل مرتبط با اخلاق در کنار برخورداری از برخی از ویژگی‌های اخلاقی، بیشتر نیازمند دانش در زمینه و به‌کارگیری آن است. به عبارتی، برخورداری از برخی از ویژگی‌های اخلاقی انتسابی مانند قابل اعتماد بودن، صداقت، مؤمن و معتقد بودن، تقوا و اخلاص و عدم قضاوت و همچنین

Personality Traits and Observance of Professional Ethics and Individual Accountability of Counselors and Psychologists]. *Qom Univ Med Sci J*. 2015; 9 (9): 57-65. (Persian)

11. Akbari Z, Shariatmadar A, Farahbakhsh K, Nazari AM. [Developing a professional competency model for divorce counselors at The Crisis Intervention Centers]. *Counsel Culture Psychother*. 2022; 13(49): 31-76. (Persian)

12. Hoberman S, Miles S. *Professional Education in the United States*. Praeger, Westport, CT. 1994.

13. Depoy E, Gitlin L. *Introduction to Research: Understanding and Applying Multiple Strategies*. Third Edition. Mosby Press. 2005.

14. Baştemur Ş, Uçar S. Mixed Method Research on Effective Psychological Counselor Characteristics and Empowerment Needs of Turkish School Counselors. *Participatory Educ Res*. 2022; 9(1): 1-21.

15. Heled E, Davidovich N. The impact of academic, personal, and professional attributes on the occupational identity of school counselors in Israel. *Int J Educ Methodol*. 2019; 5(4): 513-23.

16. Haghshenas S, Abolmaali Alhoseini K. [Designing a conceptual model to explain the job success of school counselors]. *Counsel Culture Psychother*. 2022; 13(49): 77-94. (Persian)

17. Shokohi M, Mostavafi M, Izadi A. (2017). *Guidance and counseling programs and activities for the first secondary school*. Tehran: Menadi Tarbiat Cultural Institute. (Persian)

18. Jacob CJ, Prikhidko A. Exploring emotion regulation in counselors' management of attraction to clients. *J Creat Ment Health*. 2020; 15(4): 19-43.

19. Smith J.D, Lassiter PS, Gutierrez D. Examining the Relationship of Emotional Intelligence and Cultural Empathy in Addiction Counselors. *J Addict Offend Counsel*. 2020; 41: 97-110.

20. Mullen PR, Gutierrez D, Newhart S. School Counselors' Emotional Intelligence and Its Relationship to Leadership. *Profess School Counsel*. 2017; 21(1), 1-12.

21. Vojdani Hemmat M, Kalantar Hormozi A. [Study of school counselors' perceptions on their professional role]. *Biannua J Appl Counsel*. 2022; 11(2): 105-36. (Persian)

22. Hosseinbar M, Saadatmand Z, Baratali M, Yousefi Z. [Revising the Empowerment Courses of Academic Advisors in Education in order to Provide a Suitable Model]. *Educ Lead Administ*. 2021; 14(2): 23-47. (Persian)

23. Ebrahimi L, Farahbakhsh K, Esmaili M, Salimi H. [The introduction of a new model for improvement of counseling performance in schools through the empowerment of psychologists and counselors]. *Int J Behav Sci*. 2014; 8(2), 195-204. (Persian)

پیامدهای غیرمستقیم متوجه مراجعان و سیستم آموزشی خواهد شد.

تقدیر و تشکر

نویسندگان لازم می‌دانند از تمامی افراد مشارکت‌کننده که با شرکت خود در پژوهش حاضر، به روند اجرای پژوهش کمک کردند، تشکر و قدردانی کنند.

References

1. Randelovic DJ, Mitrovic MZ, Todorovic DLJ. Psychological counselling center for students-need, desire, necessity. *Collection of Papers of the faculty of Philosophy*. 2015; 45(3): 143-166.

2. Setiyowati AJ, Pali M, Wiyono BB. Structural Model of Counseling Competence. *Cakrawala Pendidikan*. 2019; 38(1): 45-62.

3. Balakrishnan S, & Singla PK. *Competency Based Education System*. India Institute of Science, Bangalore. 2010.

4. Dokanefard F, Shafihabadi A, Sharifi HP. [Personality and Demographic Characteristics of Successful Counselors from the Perspective of the Counselors Community]. *J Thought Behav*. 2008; 3(10): 33-46. (Persian)

5. Sharifzadeh SA, Borjali A, Eskandari H, Farrokhi NA, Sohrabi F. [Presenting a pattern for Specifying psychological characteristics in choosing of the teachers of preliminary schools]. *Educ Psychol*. 2020; 16(57): 282-301. (Persian)

6. Karami M, Choopani M. [Counselors' perception of the skill components of counselors' competence: a qualitative study]. *J Qual Res Health Sci*. 2018; 7(3): 264-78. (Persian)

7. Nasri S, Heydari bafghi R, Jararh J. [Personality Characteristics, Irrational Beliefs, and Communication Skills as Predictors School Counselors' Job Performance]. *Bian J Appl Counsel*. 2017; 7(1): 27-46. (Persian)

8. Ohme M, Zacher H. Job Performance Ratings: The Relative Importance of Mental Ability, Conscientiousness, and Career Adaptability. *J Vocat Behav*. 2015; 87, 161-170.

9. Kiani A, Navabi Nejad Sh, Ahmadi Nodeh Kh, Anisi J. [Developing and Validation of Psychologists' Professional Ethics Questionnaire for Counselors]. *J Counsel Res*. 2014; 13(49): 103-27. (Persian)

10. Ahmadi E, Alishahi Ghasemzadeh A, Bafandeh Gharamaleki H. [A Study of the Correlation between

24. Beigzadeh Y, Mahbobkah F. [Investigating the Effect of Managers' Power Resources on Emotional Commitment of Employees Considering the Mediating Role of Personality Characteristics of Entrepreneurship]. *J Public Administ.* 2018; 10(1): 161-85. (Persian)
25. Jose SA, & Swamy IC. Emotional Maturity Among Adolescents. *Int J Ind Psychol.* 2022; 10(1): 1497-1504.
26. Alexander R, Aragon OR, Bookwala J, Cherbuin N, Gatt JM, Kahrilas IJ, et al. The neuroscience of positive emotions and affect: Implications for cultivating happiness and wellbeing. *Neurosci Biobehav Rev.* 2021; 121: 220-49.
27. Vaziri E, Zakeri M, Rajabipoor Meybodi A. [Examining the effect of the job characteristics on job satisfaction and job stress by mediating the emotional work among nurses in Shariati hospital, Isfahan city]. *J Health Saf Work.* 2020; 10 (1) :1-11. (Persian)
28. Zarshenas L, Sharif F, Molazem Z, Khayyer M, Ebadi A, Zare N. [Professional Belonging in Nursing Students: A Qualitative Research]. *Sadra Med Sci J.* 2018; 6(1): 45-56. (Persian)
29. Heinonen E, & Nissen-Lie HA. The professional and personal characteristics of effective psychotherapists: a systematic review. *Psychother Res.* 2020; 30(4): 417-32.
30. Evers O, Schröder-Pfeifer P, Möller H, Taubner S. The competence development of German psychotherapy trainees: A naturalistic, longitudinal and multidimensional outcome study. *Psychother Res.* 2021; 1-15.
31. Camp A, Foxx SP, Flowers C. Examining the Relationship Between the Multicultural Self-Efficacy, Empathy, and Training of School Counselors and Their Knowledge and Skills Supporting Students Experiencing Homelessness. *Profess School Counsel.* 2018; 12(4), 23-41.
32. Barmaki H, Parsa Moein K, Kalantari M. [Providing model of job engagement based on personality characteristics with mediating social and organizational supports in schools of Tehran city]. *Sci J Social Psychol.* 2020; 7(53): 13-23. (Persian)
33. Rashtbari A, Saed O. [Cultural Aspects of Ethics in Psychotherapy]. *Med Ethics J.* 2018; 12(43): 7-11. (Persian)
34. Sepahvand R, Rahnejat AM, Shahed Hagh Ghadam H, Donyavi V, Taghva A. [Challenges of Professional Ethics Among Military Psychologists; A Qualitative Approach]. *IJME.* 2020; 13 (1): 19-30. (Persian)
35. Soltanzadeh V, Amrahi A, Esmhosini GR. [Studying the where about of professional ethics standard of university teachers from the perspective of nursing students]. *Bimonth Educ Strat Med Sci.* 2014; 7(1): 19-23. (Persian)
36. Ahram Bafian M, Karamipoor MR, Tajasob K. [Performance of Professional Ethics and Its Related Factor in High School Counselors]. *Ethics Sci Technol.* 2014; 9(1): 1-9. (Persian)
37. Eriksen KP, Mc Auliffe GJ. Constructive development and counselor competence. *Counsel Educ Supervis;* 2006.
38. Kiani A, Navabi Nejad Sh, Ahmadi Kh, Anisi J. [Developing and Validation of psychologists' professional ethics Questionnaire for Counselors]. *J Counsel Res.* 2014; 13(49): 103-27. (Persian)